„ЗАСТАВА“ излази четир пута у недељи и то: уторником, четвртком, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један мессц . . . . . 1 „
За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 гр.
На четврт године 30 гроша чарш.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг сеплаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а пред плата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже“

БРОЈ 47. У НОВОМЕ САДУ, У ЧЕТВРТАК 25. МАРТА (6.) АПРИЛА 1876. ГОДИНА XI.

„БЛАГОВЕСТИ — ПРИПОВЕСТИ“

Црногорски кнез пружио је Родићу своју између турски паша и херцеговачки усташа посредујућу руку. Црногорски кнез омогућио је примирје оружија и преговарање „мира“ тиме, што је обећао, да ће за време примирја дневничну рану за турски градић Никшић кроз Црну Гору пролустити, ако усташи неусхтеду с друге стране пропустити оскрблење тога градића. С болом у срцу морамо констатовати, обележити, да је и сама вест о оваком обећању кнеза Николе међу Србима, у који средини ми живимо, ужасно, неописано негодовање, управо огорчење проузроковао, нарочито кад се узме, да свету нашем нису изближе познате побуде томе поступку, и да су међутим стране новине разносиле и разнеле свакојаке гласове о тајним преговорима црногорског кнеза са турским изасланицима, о послушности његовој према руском цару, о његовом обећању дипломацији, о награди тога обећања и услед свега тога о развргнућу уговора међу Србијом и Црном Гором поводом црногорским.

Ми сами, којима је течај ствари нешто више познат, којима су нешто више познати они, премда у битној тачци противуречни разлози, које и једна и друга страна навађа за узрок, или изговор осујећења међусобне погодбе, нисмо могли наћи довољни, а најмање оправдавајући, или и само извињавајући побуда оваком поступку кнеза црногорског. Кад су се усташке вође устезали, на примирје у обште, или под условом оскрлбења Никшића особено пристати, то је кнез црногорски требао остати у својој неутралној позицији, и оставити Порти и Аустрији, како ће са усташима свршити. Друго би било, да су усташи сами зажелили посредовање црногорског кнеза. Овако је црногорска рука постала машицом Порте и Аустрије. Овака услуга Црне Горе по себи је, без сваког истраживања ближи побуда, српском народу неугодна, управо мрзка, и саме Црне Горе недостојна.

Срби, а наиме они, што су Црну Гору сматрали за челенку на шлему србском, и што су црногорског кнеза боље познавали, и више ценили, зајиста се нису овоме од Црне Горе и кнеза јој надали.

Значај Црне Горе био је у томе, да у згодном или страшном часу поведе, одпочне рат противу Турске, било са споразумлењем Србије, било и без тога, и баш у овом последњем случају она би имала особиту улогу и заслугу, наиме у времену, кад би Србија хтела не хтела, морала сљедовати. Кад је оно пре неку годину изгледало да је на Србији кривице, што се одуговлачени уговор не склапа, ми смо црногорском кнезу јавно саветовали, да у одсудном часу у Србију упадне, ову револуцијонира, и да са тако уједињеним народом одпочне бој с Турском. Нисмо то говорили што нам је милији Петар од Павла, него што смо држали, да је то једини, или бар преки пут, да се дуалистичном двојственом трвењу међу обима кнезовима, и оклевању српскога кнеза крај учини.

У сред мира требало је томе и особите одважности, и „революцијонарног“ духа, те разумемо, што кнез црногорски није у сред мира тим путем пошао. Али да он и онда, кад се устанак око Црне Горе разпламтио, неће ако не у нову, оно у стару Србију грунути, да тим Србију изазове, и у рат увуче, томе се нисмо надали. Већ је летос, јесенас, Србија, или народна скупштина са народом била у такој вреви, да је црногорски кнез само лунту на ваљу метути требао, па да кнезу Србије не падне на ум, грунути у скупштину, и „цигару“ запаљивати. На први јуриш црногорског кнеза на Турску сва би Србија и без договора планула, и у рат се упустила. Но и сад, кад се „снег отопио“, упадај црногорског кнеза у Турску, имао би истога уплива и дејства на Србију и без особитог уговора. Ми још нећемо да изричемо суд о томе, на чијој је страни кривице, што уговор подписан, или као што с друге стране тврде, ни углављен био није — то ћемо тек по свестранијем обавештењу и у безопасније време учинити моћи — али толико сад већ можемо рећи јер смо о том уверени: да Србија и без особитог уговора Црну Гору не би ни могла, ни смела, ни хтела, на цедилу оставити онако, као што је то било г, 1862 све да није Ранко Алимпић на Цетиње слан, и да није споразумлење донде дошло, докле је.

Наравно, није лако ни осудити Црну Гору после искуства од год. 1862. и ако је на Србији кривице с тога, што се уговор није углавио, или подписао. Но за Црну Гору, а нарочито за кнеза мала је хвала, ако само нису криви; њин је значај као што напоменусмо у томе: да за српство стеку заслугу, и то баш онда, кад Србија застаје, и кад је баш Црна Гора Архимедова тачка, с које се и Србија и српски народ на балканском полуотоку кренути може. У таком предњачењу лежи њена морална вредност и снага.

Још се неможе поуздано рећи, нису ли се обе стране нудкале тражећи — не рата — него изговора за обилажење рата — али је свакако у црногорској руци био кључ ситуације. Да је она било јесенас, било вечерас рат отпочела, сад би Турска у пламену, и Србија преко Дрине и Мораве била.

Ако се црногорски кнез одлучио за — примирје, и мир, то ће улога Црне Горе бити изиграна, и — проиграна. Можда се црногорски кнез задовољава с оним, што има, и што ће — можда — добити дипломатским путем; можда ће с тога и благоволење руског цара тако силно постати, да ће њему паменути „Неманићку круну“ — али ако је прво, то за србство нема вредности; ако је друго, то не само да сумњамо, да ће она руска династична политика, која сад пречи ослобођење народа српског, икад хтети уједињења народа српског, него и то сумњамо, да ће увек, као сада, „језачац на вази“ европске констелације бити у руци руског цара, и да ће моћи — и то можда у наточ вољи народа српског — произвести намеру своју, све кад не би „благоволење царско“ било подобно „снегу, који се сваког пролећа отапа“. И тако Црна Гора остаје и од сад сваком Србину мила и драга, горостасан, величаствен споменик прошлости, и не мали чинилац у будућности — али у другоме реду.

Сад је на Србији ред. Сад јој се кнезу с пута уклонио супарник, такмац о круну србску. Пресечен је пут дуализму, двојству у србству, бар онаком, где би неизвесно остало, која ће тачка постати кристализацијона. Но ако Србија и кнез јој немисле на акцију, на рат с Турском, и ако је Ранко само за то био на Цетињу, да се са кнеза Србије скине одговорност, било пред дипломацијом и царем руским, ако Црна Гора прва зарати, било пред народом српским, ако кнез црногорски не пристане на рат, или на иницијативу, одпочетак рата — то истина неће Црној Гори повратити пређашњи значај, али неће ни по Србију, а нарочито по кнеза јој добрим плодом уродити. Показаће се, да је ово била последња „згодна прилика“, констелација по Србију. Турска политично и финансиски дискредитована, усамљена; европске, а особито тројецарске велесиле ако и којекако сложне у жељи одржања мира путем дипломатске интервенције, али никако сложне у смеру, или начину спречења рата Србије с Турском путем оружане интервенције; у Европи свуда — осим Беча и Пеште — симпатије, у славенству одзива — таманора, у години, које је равно пре петстотина година последњи владалац, цар Лазар, на престо ступио, развије застава за „ослобођење и уједињење“ народа србског на балканском полуотоку.

У противном случају и Србија ће проиграти своју улогу. Оне спољашње чињенице, што су се сад јасно показале као спречитељке акције за цел „ослобођења и уједињења“ српског, развијаће се, и плести ће своје мреже и вигове. На партајама, на „претендентима“, руским, хабсбуршким, и домаћим неће бити оскудице. Кнез Милан ако се врати конзервативној странци, изазваће, а данас, а сутра револуцију; ако пак унутрашњој слободи маха даде, имати ће непрестано над главом дамаклов мач конзулски интрига, које нису једнога кнеза отерале, а у поцепаном и незадовољном српству неће наћи доста моралног наслона и заклона; шта више, „цигара“ му се неће заборавити, и први „вијор“ унутрашњег незадовољства, или „јаук раје“ издићи ће престол његов.

Но напоследку ни „православној“ Русији немамо навестити боље „благовести“. Русија је сад једино у стању без сваке опасности за себе заштитити дело „ослобођења и уједињења“ народа српског на балканском полуотоку, који би јој у будуће био јаки бедем на доњем Дунаву. Касније може бити, и — бити ће касно. Нема сумње, да се над Европом, да и Азијом навијају велики облаци. Пријатељство Пруске спрам Русије виси о концу, стоји о два ока садањег немачког, или руског цара. Иначе је Немство Славенству, и Русији, као стожеру овога, већи непријатељ него и самим Французима. Ништа није лакше, него да се средња и западна Европа, германски и романски народи именом слободе и цивилизације и опет сложе противу Русије, као стожера колико славенства, толико још више „абколутизма“, и све реакције у Европи.

Нека се француска република утврди и оснажи, она ће чинити морална освојења у Немачкој. Ништа није лакше а и вероватније, него да се једним даном француска и немачка демократија сложе, и руку си пруже на темељу томе, да се Француској поврати Елсас и Лорањ на основу слободног гласања тамошњег становништва, а Немачка да на југу добије компензацију, на основу подобног гласања, и да савладав реакцију на дому, окоме се противу славенске, а уједно и апсолутне Русије. „Царица Индије“ већ би учинила своје, да таком савезу, ма и демократије свој благослов даде, па му још и кумује. Но тако се што и пре победе демократије догодити може. Бизмарк, који и онако није се отимао за Елсас, бар не за Лорањ, лако би се приволео на „ректификацију“ граница на Рајни, уз компензацију на југу, и да се ослободи „загушљивог загрљаја“ са стране Русије. Сами Славени морају изгубити сву веру у Русију, и сву наду на њу, и све више и више тражити спас свој у општој слободи. Најправославнији и најпростији Славен мораће увидити да ма које од двога стојало: да „апсолутна“ Русија на врхунцу своје снаге стојећа или неможе, или неће — не да ослободи — него и само да допусти или не пречи ослободити се сродним и православним Славенима у Турској — да јим у оба случаја није се више у њу уздати, од ње ничему, па ни самој одбранителној заштити надати се, и да по томе мора другим путем тражити ослобођење своје.

Наравно, за то немари данашња „званична“, и више немачка, него славенска Русија, и влада јој, којој је равнодушно, ма „после ње потоп био“ — али српски кнезови не би требали, да се дају употребљивати за оруђе, за „машице“ таке Русије, него да је својим одлучним делом морално принуде, да „боју покаже,“ да се види: хоће ли она моћи, хтети и смети и онда Порти и Аустрији „секундирати,“ кад би сав српски народ на балканском полуотоку, шта више кад би и сви остали народи у Турској на ноге скочили, да се ослободе од потстогодишњег јарма турског.

Нама је одма с почетка било аксијома: да Русија неће „моћи, хтети и смети“ оружаном руком спречити, или од дууги спречити дати рат Србије и Црне горе за „ослобођење српског народа,“ па је сво то у последње време потврђено у руској, енглезкој, и самој немачкој преси. Друго шта и не треба. Ако се дакле кнезови српски и сад уздрже, то ће бити знак и доказ, да за њи највишу вредност и цену има „благоволење царева,“ но које се баш према кнезовима често као „врбчов клин“ показује.

Ми још не губимо наду.

Херцеговачке вође склонили су се на преговоре само да јим се не може приговорити, да су позив дипломације, и суседа јим онако по преко одбили, и да „званично“ обнове своје услове, на које турске паше неће пристати. У Босни ће устанак с нова букнути. Доста би било оно варварство, што Турци сутра дан од учињеног примирја учинише, побив 50 бежећи породица српски на очиглед аустријској војсци, која је још сузбијала жртве на зрно, и под нож Турака. Доста је ово да браћа наша одбију и турски мир, и аустријско посредовање, које се сад обнажило у свем своме туркофилском облику

Ове нам се мисли наметуле у очи православни „Благовести.“

„Благовести — приповести,“ каже наша пословице. Овогодишње „благовести,“ оставићи за собом „приповести.“ Али какве? То зависи поглавито од они, које је судбина ставила на чело народа србског — од кнезова српски. Будул' они сватили задатак свој, остаће од ове године „приповести“ добре и по њи, и по народ српски. Не буду ли, и буду ли „благоволење“ србском народу супротне дипломације више ценили, него позив своји држава, право, корист и достојанство народа србског, бити ће „приповести“ — од који ће, нарочито кнеза Србије, тешко сачувати и наш васијони и — Пушкинов руски бог.

СРПСКИ УСТАНАК У ТУРСКОЈ.

(*Исповјед усташима на планини Рисовцу На адресу просвјећене Јевропе*! Кад је оно прошетос букнуо устанак у Херцеговини, кад се и наша босанска браћа у Посавини и пуњу подигоше да очајно петстогодишње ланце ропске са себе отресу, тада је и наше срце живље закуцало за слободом, коју четир века те у очајним пјесмама оплакујемо. Па ипак нас је помисао на устанак ужасавала, јер нам је још и сада у живој памети несретна буна од 1858 год. и жалосне посљедице њене. Ми се оглумисмо на одважан поклич браће наше, ми остасмо све до данас мирна и покорна раја турска.

Данас смо и ми устаници, — очајни борци за слободу и право човјечанства... Па што нас је нагонило да оставимо наше колибе и земљишта те да се врнемо са јадним породицама својима у кршеве планине Рисовца, те да онђе на камену и под ведрим небом тражимо склониште очајним породицама нашима? Нека просвјећена Јевропа чује нашу исповјед, па нека се увјери, да овај чин није махнита објест с наше стране; — та живот је свакоме мио, а само крајне очајање је могло у нама изазвати данашњу одлуку нашу! *„слобода или смрт!“*

Многоби било да описујемо ове зулуме које су нам Турци у последње вријеме починили и ми ћемо да се свратимо само на оно доба кад је просвјећена Јевропа највише на томе радила, да нам се наше очајно стање поболша, да се донесу реформе, по којима би и ми, хришћански становници турских покрајина, ступили једном у уживање човјечанских права.

У то доба дакле, кад је просвјећена Јевропа највише на поболшању нашег мученичкога стања дјеловала, чинили су Турци над нама срђе покора него икад. Они су разбојнички отимали нашу крваву муку и течевину; они су нашу најугледнију браћу хапсили и убијали; они су наше жене и ђевојке напастовали и бесчастили.

Тако погибе лицем на богојављене у Крупи, кнез сувајски Илија Крчмар ходећи у ћумет да преда мирију, а уби га оца Муловдић у сред града. Тако да погибе Лука Штрбац од дервиша Кабљегића; тако погибоше од објести турске: Јово Обишић ходећи на пазар, Тодор Стојановић код свога тера, Јован Штрбац у свој кући. Тако силом одведоше и потурчише ђевојку Ђују шћер Јовице Ђурибрка из Јасеновице, тако заробише ђевојку Саву Мандићеву, осрамоташе силомице ђевојку Јеку шћер Илије Сантраћа и Јању жену Јакова Крчмара. И ко би изређао сва она убиства која починише бесомучни турци послиједне ово вријеме само у нашој околици.

Тако нас за текоше и оглашене реформо по којима би се патњи нашој крај учинио. Стиже нам позив да сиђемо у Крупу у недељу 22. фебруара (5. Марта) о. г. да нам се царски ферман обнаро-

дује. Пошто је Ага Аџи-Поздеровић у напријед огласио, да ће са својих 3000 Турака поубијати сву рају, која се тадар у Крупи затече, поплашише се многи мушкаћи, те осташе дома. а мјесто себе послаше своје жене и старцеве, надајући се да сенад њима неће чинити никакве силе.

Пошто Кајмакам пред искупљенима прочита оглашени ферман, суну нањ поменути Аџи-Поздер Ага из џазине, отему ферман из руке и бацив га на земљу отури га нотом испред себе, псујући цара, кога он већ пет година не признаје. Кајмакам утече најпре у свој конак а затим у бишће. Ми пак потегосмо што који брже могаше својим кућама. Међутим Аџи Поздер се остали Турци почеше чинити највеће зулуме. Жене, које на путу погваташе, обсечастише, узвикујући при срамном дјелу томе: етоти рајо од цара фермана!“ Од људи сустигоше два брата Тодића, па их убише и два брата Јежевића изубијаше и изранише; село Грмишу поплачкаше и цркву њему најпре осврнише а послије попалише. То исто урадише и са црквом у Крупи, и ко би могао пребројати остале зулуме које том приликом починише.

Послије такових покора, шта нам преостаде, него латити се оружја, побјећи у гору и онђе се бранити, док у нами и једна капља крви тече. Наш је поклич: „слобода или смрт!“ Све полутанске реформе, значило би јачање ропских карика које су за сада одлучном вољом нашем знатно попуцале.

А ако је било кога, да је вјеровао у благодетно дјејство донешених реформа, нека чује сву нашу исповјед, некају чује, па нека се увјери, да Хришћанство на Балкану не може ступити у уживање човјечанских права све дотле, докле се онђе буде по корану судило.

Ретко Јевропа чује истински глас патње раје турске, јер ми не уживамо оних благодети којих уживају сви народи јевропскога континента. Ми не смијемо имати слободне воље, ми смо мученици, који не смију у најљућим мукама ни узданути да им објест турска не наметне још жешћије муке. Приклони дакле уво твоје просвијећене Јевропе, овоме очмјноме гласу, који дркће са крших стена планине Рисовца; сажали се биједне раје босанске! Па ако је баш заиста просвијете у теби, а ти ћеш бар морално утицати, да добијемо слободу, да добијемо живот.

У планини Рисовцу 15. Марта 1876,

У име остале браће:

Један усташа.

У Дреновцу (допис) 6 марта. У уторник сукоби се наша чета на стожишту више Грахова с турском војском, Турци су били нападачи, али ми поштено дочекасмо и све до Граховског чардака, и укреписмо гонисмо, и да ноћ и помрчина наступила није, ми би баш и на укрепљење јуришали од наше чете погибе само један и то Данало Ђерић, Србин из Лике, кореничког окружја и један се рани. Од Турака остали мртвије 25 и рањеније има мложество. Чета се јуначки борила и распоред био је особито лепт. При почетку битке која је у два сахата одпочела распоређиваше четници Стево Костић (родом из Кариштадта) поп Давид Грубор и Вид Милановић. Као резерва стиже им у помоћ командир Радосављевић (родом из Митровице, Тодор Судчевић (Личанин), војвода Голуб Бабић заузео је позицију на брду *„Седло“* где нам је сва војена спрема, а Узелац је чувао на меденој коси, да Турци иза леђа неударе, операција била је дивна и баш мајсторска јер Турци т. ј. Турска војска у претежнијем броју мораде узмицати. Кроз који дан отпочеће знатна операција. Реформе су забачене т. ј. од од народа и четника одбијене.

Чека се некакав турски одасланик и Родић који ће нас на договор звати а одговор је већ спремљен. Фишек барута.

Наша ужно, босанска чета добро стоји има нас на 600 добро оружаних и сваки дан допридолази, али се у свему пати и оскудева.

Оружне и пограничне власти у Лики и Далмацији добише налог за најстрожије мере против нас. Строгости почињу жестоке по ноћи хода патрола, свакога задржавају и одузимљу оружије. Извесне личности у Лики већ су под строгим назором, као за време Голове системе.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Преса“ пише, како је министарство Дизраијели у парламенту једва избегло пораз. Посланик Мелдон предлагао је раширење права у гласовања наших класа у Ирској по аналогији односаја тих у Енглеској и Шкотској. Већина ирских посланика по себи се разуме, да је подпомагала тај предлог, а и странка вигиста имала је говорника, који су били за исти предлог. Главни секретар за Ирску Брах заступао је том приликом владу. Наводио је, да влада допушта, да ће се једног дана морати распространити право гласа ирског народа, ал' да то питање изискује озбиљног проучавања, да је скопчано с потешкоћама, које се не могу решити таким фрагментарним и нелогичним предлогом, као што је предлежећи. Гласало се и одбацио се предлог са 179 проття 166 гласа, то ће рећи са већи са већином од 13 гласова, резултат, који је од опозиције поздрављен дуготрајним и бурним усклицима.

Најчудноватије је при том, да је влада победила само помоћу некадањих либералних министара, као што је Гледстон. То је доста јасан миг за Дизраијелију. Његов је положај очевидно у опасности, и неће га моћи утврдити ни овај мали сувишак од 300.000 фун. штерлинга, које буџет показује. У истој је седници одговорио Дизраијели такође и на интерпелацију Андерсона о путовању краљичином, којом је приликом упутио на прецендeнц од 1872 год, кад је краљица, истина само два дана, такође била изван земље и за време саборских ферија. Министар-председник је додао, да су све мере учињене, које ће спречити свако одуговлачење државних послова. У свим тим дебатама појавио се раздражљив тон, који сведочи, да су странке узрујане.

„Ауг. ал. цајт“. говорећи о одношајима Русије према Аустрији вели дословно ово: О афери Ертловој и о прекупу аустријског плана за мобилизовање од стране руског пуковника и војничког аташеа Молостров, што је Ертл испословао, о томе наравно ћуте и руски, немачки, па и Француски листови; јер им се несвиди, да говоре о ствари, која је тако прљава и која чудновату светлост баца не само на Руску владу, већ и на одношаје, који постоје између претроградских и бечки кабинета. Но покрај свег тог ипак је продрла та ствар на јавност и живо се разправљала. У томе се сложило, да је Молостров једино на своју одговорност могао тако радити, као што се збило, кад се и његова ексцентричност истакне као олакоћујућа околност. Сами озбиљни људи, који се никако нерачунају у лармације, налазе у том поступку руског војничког аташеа један доказ више за свој назор, да садашње пријатељство између бечког и петроградског кабинета неможе дуготрајно бити и да покрај свог тог мора неизбежно доћи до рата између те две државе, та пре, та после, имепито због источног питања. Надајмо се, да ће се ови озбиљни политичари овог пута преварити!“

„П. В. Тагбл.“ у допису из Београда о радњи јевропске дипломације у Србији пише:

„Сваки дан се чује, да су велике силе сложне у обзиру одржања мира у Србији; јасам најмање кадар, да опровргавам ову тврдњу, која је опште раширена и свугде се верује. Али се неможе невидети чињеница, да овдашњи представници великих кабинета не говоре овде *једним језиком*. Господин Кварцов свакако служи се у званичном послу истим речима, којим и врло штовани му колега кнез Вреде, али руски дипломатски агенат је интересантан човек и кад није у званичном значају; и као прости господин Кварцов даје се чути, и као такав, веле, говори таке ствари, које се нашим Србима сасвим допадају. Господин Уајт енглески ђенерални конзуо, јавно изриче своје симпатије према свакој борби источних хришћана противу варварског угњетача; овај енглески научењак и неприкривени славенофин (пријатељ Словена нема ништа противу рата Србије са пропалим Турцима, он некаже ни то, да му је влада дала пуномоћије, да осуђује тежње Србије. Мали гроф Јоанини, представник Виктора Манојла, још од августа 1875 није тражио прилике, да заподене разговор са Српским министром спољњих послова о рату или миру. Француз Дебен у највећем ступњу држи се врлине ћутања. Ни сам кнез Бизмарк није за последња четири месеци тражио прилике, да своме овдашњем агенту даде иштрукције у овом погледу. То је концерат јевропске дипломације у Србији“.

СА УГАРСКОГ САБОРА.

У седници од 27 марта дошла је на претрес ствар о издавању Милетића суду. Извештач је био Бела Комјатић. Комисија је била против издавања. Мањина комисије имунитетне пак преко извештача Кор. Емера предлагала је, да се Милетић изда.

Извештач Бела Комјати разложио је најпре у укратко стање ствари; у „Застави“, бројеви 22 и 25 прошле године изишла су два чланка против домобранског подпуковника Рапуна, усљед чега је против Милетића преска истрага поведена. По истражном записнику види се, да се Стеван Поповић, као одговорник уредник „Заставе“ исказао као писац једног, инкриминираног чланка; писца другог чланка није могао ни хтео именовати; и по томе је пресски суд по зак. чл. XVIII: 1848 повео истрагу против Поповића које као писца, које као уредника. Међу тим је изабран Поповић за посланика па загребачки сабор и пресски је суд искао од министра правде, да изради суспендовање имунитетног права Поповићевог. Пре но што би се у том решење донело, наредио је суд истрагу против Милетића, као тадашњег издавца и власника „Заставе“, јер се Поповић није могао на одговор повући. Комисија види у том вексаторно поступање и изјављује се против издавања.

Извештач одборске мањине Кор. Емер, позивасе на § 2. правосудно-министарске наредбе од 25 јула 1867 и препоручује, како нема никакве вексације, да имунитетно право подигне.

Јосиф Видмицкој гласа за предлог одборске већине.

Јован Пацолај пита, зар се неможе Поповић цитирати за то, што је хрватски посланик? Зар не припада Хрватска Угарској? Не из какве симпатије према Милетићу, већ следећи јасној заповеди правичности, изјављује се против издавања. (Дакле и Пацолај мора да се најпре прекрсти и да рекне: буди бог с нами! пре него што ма по правди сме коју рећи *за* Милетића — У.)

Министар-председник *Кол. Тиса*: Најважније је у том питању, што се уредник, као што вели главни државни тужилац, неможе повучи на одговор; то инволвира важно државоправно питање у себи! Нака се дакле та ствар дотле остави in suspenso, док се о том небуде могао донети закључак. (Опште одобравање.)

Кућа закључује у том смислу, пошто су се такође и обт референта изјавила за то.

ДОПИСИ.

(Т. С. В.) Беч, 29 марта (*Дубровачке конференције. Ситуација, Хрвати и устанак.*) Овај час добисмо вест из Дубровника, да је конференција турско-аустријских пицификатора безуспешна остала, и да се господа разиђоше куд који. Другом чему није се било ни надати, а ситуација зато ипак остаје смешна, а још је смешнија услед тога што се ни сами Турци не дадоше приволети на незнам какве услове. „Тресли се бретови родио се миш“ — ал у Дубровнику. Сад се бар овдашња полузванична гласила неће чудити, зашто се пацификација неможе да оствари. Говори се, да је Родић дао оставку; међутим, ко зна да ли је ова вест истинита. Како му драго, ал толико је извесно, да ће Аустрија морати одустати од сваког даљег покушаја. да устанак угуши путем којим је ударила била.

Воља на окупацију и анексију такође је исчезла, јер је снага и моћ милитарне партаје под упливом Андрашија јако попустила и иста партаја у сваком погледу малаксала. Андрашија пак има наслона које у Петрограду, које у Берлину.

То вам могу за извесно јавити, *да је Аустрија у овај пар одустала од сваке намере, која је вишла на окупацију и анексије Босне или Херцеговине и да ни у ком случају неће а ни хтети ни моћи интервенисати, ако би српска војска ушла у Босну, а Црногорска у Херцеговину.*

Ту нам је најбоље мерило располажење Хрвата, који као да нису задовољни, што им се планови покварише. Из разговора, који су вођени пре неког доба између неких загребачких родољуба и неколицине Срба од којих сам ово дознао, јасно се види да је Хрватима мука и да би они шта више волели, да се ствар никако не реши, него да се реши онако, као што они не желе. Не ћу да кажем, да су сви таки, али већином; те зато их мора Андрашијева у неколико по нас и добра политика јако разједити, пошто се Хрвати до сада надаху да ће под Аустро-мађарском закриљем моћи посести Босну а прогласити је провинцијом великог хрватског Царства. Ово је дакле у овај пар ситуација. Да ли по Србију и Црну Гору и у опште по устанак балкански може повољнија бити, него што јесте — то нека најпре пресуде господа у Београду, и на цетињу, па тек ћемо онда ми и своје рећи.

Из Босне 12 марта. Тако су грозна и разбојничка недјела наших крвника учестала од кад угледа свјета султанов ферман и Андрашијева нота, да би се рекло, е је прије тог склопљен паклени договор, како ће се Турци јадније осветити на једној раји, што је тафирска Јевропа усудила се Султану напртити оно, што вриједђа куран а за срце уједа сваког мухамеданца: једнакост крста сл. Мухамеданцем.

Ни диглог се више трећа није сумњати, да је ајдучка турска влада све паклене мајсторије сад употребила, да наложи што гођ клања против крста.

Што се многи варају о стању устанка, турска најбоље зна како стоји. Она зна да је пропала. С тога прибјегла к оном средству, које је њу учинило да буде страшилом Јавропе, бичом крста и крвником толиких вјекова јадне раје и господаром најкраснијих и најплоднијих земаља Јевропе.

Пити мисле нити вјерују турски државници у пријатељство крштених Турака.

Ајдар ефендија изразио се је, да је свему злу њиховом *Аустрија крива* да је *Русија не изврши*. А пруско-немачком конзулу казао је: нама данас ништа не помаже згодна симпатија немачке, ко нам је пријатељ треба да нам данас или никад другчије помогне.

Све рјечи — а истините су — не требају коментара. Даклен ако мисли племенити гроф Теребешки да је стекао љубав и захвалност турака, вара се. Знају Турци, да је Аустрија највећи непријатељ Турске. Јер ако Србија и Црна Гора мрзе Турке имају и за што. Турци су српске земље поотимале и српски народ заробили и данас га на паклене муке ударају. Али шта Аустрија у туђој земљи и у туђем народу посла има, и то кад праву да још стрпава под своју њемачко мађарски капу српски народ и српске земље? Али јој мало двадесет милиона Славена?

Да је истина да се Турци само у вјерску помаму — мухамедански ханатизам — уздају — то свједоче они и крвави нечовјечни призори у крајини и свуда куд гођ могу с мањом опасности што

ЛИСТАК.

ДВА КАНЦЕЛАРА.

(Наставак.)

У три године, које леже између кримског и талијанског рата, у свим међународним питањима јевропске су силе овако биле распоређене: Русија, Француска и као пришипетља обојих; Прусија на једној страни. Аустрија и Енглеска на другој страни. Тада дође 1859 година и ствари у Јевропи узеше са свим друкчији облик.

„Русија се не срди, она се прикупља,“ тако је кнез Горчаков уверавао и он се дао на то, да докаже, е се Русија већ прикупила. Тек што се Талијански рат свршио, позове кнез Горчаков 4 маја 1860 заступнике сила к себи, да се саветује с њима о жалосном стању хришћана у Босни, Бугарској и Херцеговини. Русији је „савест налагала“ да се заузме за угњетене хришћане и руски министар дода: „Догађаји на западу Јевропе нашли су одјека на истоку храбрећи и улевајући наду.“

Четири године после кримског рата опет покрене руски канцелар источно питање, не скидајући га више са јевропског дневнога реда. У овој једној 1860 години Русија је опет задобила скоро васцело земљиште, које је изгубила била кримским ратом. На крају ове године би у Варшави састанак између владалаца Русије, Аустрије и Прусије.

У пролеће године 1859. дође кнез *Бизмарк* као пруски посланик у Петроград. Руски канцелар био му је још из Франкфурта добро познат, скоро рећи пријатељ.

„Знам добро, шта ћемо ми, ако се ништа велико међутим не догоди, за две до три године израдити; то је таман толико, колико би за 24 сахата израдити могли, кад би само једаред хтели да будемо поштени и разумни“ — тако је Бизмарк писао из Франкфурта, где су га сви због тих његових чудних мисли за шаљивчину држали, сви изумајући једног јединог: потоњег канцелара Русије.

Ни када дотле није пруски посланик у Петрогради таку улогу играо као кнез Бизмарк. „Француског посланика познаћеш увек по томе, што ни кад не разуме језик земље, у којој станује“ рекао је једаред у шали потоњи пруски министар, и прва му је тежња била, кад је као посланик у Петроград дошао, да научи руски језик, који у бољим петроградским круговима *нико* не говори. Како се пријатно изненадио цар Александар II., када је пруски посланик једнога дана почео изговарати руске изреке! Он се чинио, као да се врло интересује са руску књижевност и руске одношаје; слуга кола, цела му кућа била је руска. Он је у својој љубави према свему ономе, што је руско, тако далеко ишао, да је држао неколико младих медведа, који су доласили у дворану, па ту разне „кунстштуке“ извађали и, и као што се чинило, пруски дипломата се јако забављао, али је и пак, кад је Петрограду леђа окренуо, целу медведску породицу поклонио фракфурској животињској башти.

Пре су се научили да Пруске посланике сматрају као верне слуге руске владалачке куће, а Бизмарк је поред свег пријатељства ипак толико израдио, да су с њиме поступали као и са његовим Аустријским и Француским другом; властела по рођењу и по интелигенцији славила је у Бизмарку најпретеранијег; али и најђенијалнијег немачког политичара, којега су икада у Русији познавали; кућа му била саразмерно проста, госпа Бизмарковица говорила је н. пр. да она неће, да сьога мужа приређивањем скупоцени свечаности упропасти. Сама је приповедала да су једине минђуше с драгим камењем, које је имала. промењене за неку стару, сребрну бурмутицу. При свој, простоти, при свем том, што није било ни какве раскошности. ипак су Бизмаркове вечерне забаве већма посећене биле, него ли најсјајније свечаности, које су друге стране дипломате упропашћаваде. Госпа Бизмарковица је у опште узор „немачке жене“. Тако је бар описују сви, који је познају.

По да се врнемо нашој приповетци.

Визмарк је за најкраће време потпуно освојио двор, друштво, цара и његовог канцелара; још ни један Немац није био тако обљубљен као он, ни један министар није знао тако исмевати „поцдамске пароке“ као Бизмарк.... Овај посланик, који је тада своју рођену владу исмевао и скороувек на своју руку политику терао, доцније је према Арниму ово правило поставио: „Моји посланици морају окретати се по команди, без питања-као подофицири...“

У последње време су у Француској и скоро у целој Јевропи научили се тако представљати пруску војску као да је она резултат дугог досљедног усиљавања половине столећа; после Јене, вели се, нису пруски владаоци ништа за тако нужно сматрали као развијање војне снаге своје земље, и површни људи хвалили су мудрос пруских влада: које су једна за другом долазиле. Све то није истина. Ни владе Фридриха Виљема III. ни Фридриха Виљема IV. нису ни када имале великих војничких планова. На против, врло је вероватно, да су се оне у том обзиру држале речи великог кнеза Константина: „Ја се гнушам рата, он квари војску!“

Последници Блихера и Шарнхорета били су за

више хришћана и њихове сиротиње упропастити. Ето су сад 10 о. м. хтјели сав хришћански дјео вароши Пљевље (Таслице), попалити. Па што је само 29 кућа и 20 дућана изгорело, то се има сретном случају приписати. Што год бијаше аљина по кућама и по дућанима све су то војници разграбили, а има их преко пет табора.

План је, да прије опћег устанка, све се попали и похара, што је гођ ришћанско. Па за то на све треба пазити. Не треба заборавити, да би се могло по чијем поклоњеном плану и то догодити, да Турци у једном као у Сирији почну још мирну рају клати, само да би се интервенција догодити могла. Па и видећи да и српски кнезови одлажу, могла би која сила уз пркос Русије другу политику окренути. За сада нећемо тумачити коју и која сила.

Доста је уочити то, да је сад или никад српско вријеме..

Колико је ствар нама позната до овог часа. *Српски ће кнезови скоро у свети бој ослобођења и уједињења српског народа.* Иначе је опћи глас у свој Босни:

Само може: *де час прије гора листа.* Свакако сад ће се видети *свак*, које какав.

Из Шајкашке 16. марта. Нека је допуштено, да истине ради изнесемо на јавност као очевидци и сведоци како ми Шајкаши са нашим ритом поплавом стојимо и шта и како до сад радисмо да се од поплаве сачувамо, — тим пре што се разни гласови по неким новинама проносе који очевидно и без сумње по наручбини изврћу ствари како је за поједине боље и тим силом хоће неком да што — но реч: мажу леђа.

Није истина да шајкашки рит није потопљен него као што је и „Застава“ у предпрошлом броју донела: још само I. (чурушки) „бухтунг“ није преливен, а остало је све поплављено. Није истина, да су Шајкаши равнодушни према поплави и да их власти силом гоне на рад, нити да им требају војници из Н. Сада, да их гоне на долму а о њиховом (шајкашком) трошку. Но је истина, да жабаљчани и чуружани (госпођинчани и надаљчани су удаљени од Тисе) небројено (стотинама) на позив местни своји власти на посао иду, али их мерници и остали настојници као непотребне гомилама натраг враћају, то због тога чини се људма неправо што морају ноћом 5—6 сати да путују док до долме дођу, а после као сувишни и излишни враћају се натраг и дангубе. Истина је, да се позивају људи да за награду и то пешаци за 80 нов. а са коли 2 ф. дневно раде а после рада каже им се да ће им се заслуга у порезу урачунати се, те сумњајући се о том нераде дангубе, дочим се странци (фелдварчани и банаћани) исплаћују; но зато опет увек довољно радина има на долми. Није истина да материјала: цакова, пилотна, дасака, балвана, колица сувише на долми у приправности има; но је истина да поједини надзорници из преставништва жабаљско-чурушких реферујући о количини цакова, колица и др. на овој или оној рампи, која се количина не слаже са извештајем, признаницом дотичних издавача истих ствари — нагрђују и да се шњима као пандурима а не преставницима поступа, титулише, части. Није истина да стручњака мерника све сами „корифеја“ на долми има, него да их има (изузимајући једнога) који ни основе техничке струке незнају нити су квалификовани за то звање. А истина је да се свију шајкашки општина мерник Бошковић из личне мржње запоставља и као подчињен назови инжинирима на долми сматра, нерад му се подмеће, и пита ко га је позвао овамо, чега је ради морао одустати и кући отићи. Још је истина да се из Н. Сада искало да команда пошље 40 војника, да се тим конштатује нечија мука, труд, енерђија а нерад, немарност, непослушност Шајкаша подметне.

Пошто Дунав опада, то је нада, да ће се и чурушки бухтунг сачувати, што неће бити хвала само врховним настојницима загушивања долме, који поред издавања заповести раденицима могоше и имадоше кад и топлим јелом и осталом нужним за „благоутробија“ подкрепити се и у колебе од ноћне и пролетње студени сачувати се; него ће бити хвале и радовања и онима који уморени о сувом круву и у мокром руву под ведрим небом дању-ноћу а с уздањем да ће заслужену награду и добити, раде и патише се.

Особито признање заслужиће преставници који се не разликоваше нити делише у радњи од обични радника.

У Загребу. Познато је поштованој публици „Заставе“, да Српска омладина, што се учи на загребачком свеучилишту. кани основати друштво „Орао“, али влада неће никако да потврди статута с тога, што се каже у § 4, да чланом друштва може бити свеучилиштни ђак Србин и из Аустро-Угарске и из иноземства, а по мудром схваћању владе „име је Србин тако нејасно да се подњим може разумети само иноземан припадник кнежевине Србије“. Статута су већ три пута ишла влади да их потврди али она увек узкрати потврду и само ради поменутог § 4. Сад омладини непреостаје ино, него да поднесе сама жалбу сабору, или да умоли кога српскога заступника нека интерпелише владу ради њена поступка. Незнам како ће се влада изговорити, јер народност Српска призната је у Аустрији и наравским и позитивним законом, а статути одговарају сасвим закону о удруживању.

Имам још штованој публици „Заставе“ јавити вест о родољубивости госпође и удове Боровићке, рођене Берендеј, која се је по могућности постарала, да и она помогне просвети народа Српскога, акопрем је родом Румуњска. Учинила је наиме са загребачком Српском опћином уговор, којим она препушта опћини своју велику кућу у Илици за увек у власништво уз обвезу, да јој опћина до смрти даде у кући стан, и да јој од доходака куће исплаћује док живи сваке године 2000 фор. Кућа добива на годину до 4000 фор. чиста прихода. По смрти пак њеној дужна је опћина давати *тројици сиромашних и марљивих ђака Срба од прихода куће званоме по 300 фор. као стипендије*, које ће носити име закладатељице. Угледали се у њу они Срби и Српкиње, које би могле помоћи народу кад би било у њих патриотичне воље!

Збор бирача у Брашови послао је највишем месту овај телеграм:

„Њ. царском и апостолском краљевском величанству Фрањи Јосифу I. *у Бечу,*

Бирачка скупштина вароши Брашове — намеравајући да резолуцију (одлуку) донесе у обзиру намишљ ног али законима и уговорима не одговарајућег уређивања краљевског земљишта и саског народног универзитета (општинства) — узима ову прилику, да ваш. величанству осећаје најнепоколебивије верности и привржености с страхопоштовањем изрази.

Збор саборских бирача вароши Брашове.

Јосиф Дик, председник. Карло Адам, перовођа

Резолуција, коју су за тим донели, овако гласи:

„1. Брашовска скупштина варошких бирача како сабору предложени законски нацрт о уређивању краљевског земљишта, народног општинства и будуће управе имања тако и очекивати се имајући и по свему, што добро извештени листови о томе саопштавају, на раздробљавање саске земље смерајући законски нацрт о арондисању не налази да одговара нити потребама краљевског земљишта, којега се то пре свега тиче, нити општим државним управним обзирима.

2, Скупштина бирача гледа у оним законским нацртима очиту пореду §§, 10. и 11. закона о унији од 1868., који је у оба ова параграфа одржање на пређашњим законима и на уговорима основане стародавне муниципалне свезе јурисдикцијоних округа краљевског земљишта тек недавно под стегом закона, који се има као светиња поштовати, осигурао.

3. Из ових разлога и ова скупштина бирача с радошћу на знање узима кораке, које је 13. марта о. г. у Брашови скупљена брашовска диштриктска скупштина тога ради предузела, да би, ако је могуће озаконење нацрта о уређивању краљевског земљишта и т. д. предупредила.

4. Брашовска скупштина бирача придружује се нарочито записничкој ограда оне диштриктске скупштине изјављујући да је ова огради противу повреде закона и права њена.

5. Скупштина бирача најпосле не може на ино, да с највећим болом не изјави, да је Фридрих Вехтер, који овај изборни округ заступа, тиме што је примио се, да шта више као извештач ради за законски нацрт о краљевском земљишту, народном општинству и о имању народа и седморице судија, поверење, које су му бирачи још сачували, са свим изгубио.

Пошто су Мађари Кењереш, Визи и Вашади противу предлога, одветник Шен и још неки саски бирачи за предлог говорили, и пошто је пензијоновани министеријални конциписта Фоти у име Романа изјавио, да ови неће ни за поверење ни за неповерење да гласају, јер су и летос од избора уздржавали се, буде резолуција најпосле при гласању поименце великом већином донесена.“

Противу ове изјаве Саксонаца бесни „зеленкер“ „Еленер“. Он назива овај поступак Саксонаца „скандалом.“ Наравно, „Еленеру“ је све скандал, што која немађарска народност чини у обрану своју. „Еленер“ има о томе уводни чланак, који је пун пагрда па Саксонце. „Они, вели, стављају краља у опреку са мађарским народом, са отачбином, са државом.“ Дакле изјавити владаоцу оданост, и неким видом стављати се под заштиту његову, зове се: стављати га у опреку и самом домовином, и државом. Али да! мађарски народ, мађарска народност то је исто, што и домовина и држава. Случајно је то само Мађарима, и помађареницима, и — никоме више.

ЈЕДНО ДЕАКОВО ПИСМО.

Саопштивамо ово писмо, што је Деак писао 1848 год., кад се одпочела борба између Срба и Мађара на југу ове државе, да наш свет види, и каквом је душевном расположају био тад Фрањо Деак, кога Мађари називљу својим првим патриотом. Писмо је изишло у „П. Наплову“ и гласи:

„Пешта 15. јуна, 1848.

Кад смо се са сабора кући вратили, сав земаљски новац састојао се из 480.000 фр., али се тиме неможе ни почети влада тако велике земље. а осим тог је пређашња влада већи део редовних прихода већ подигла. И јавни доходци непрестано су се смањивали, порез се уплаћивао само штедљиво, ђумрућни доход падао је с дана у дан; зајам пак у владајућим европским приликама једва да би се могао подићи. Ал' најтеже је, што са свију страна... перфидија опкољава -- ... помоћи, поверења, послушности не налазимо, именито не код војске, — свугде се разноси, да смо протерали краља, и именом царевим, али против његове воље, дражи се против нас. Овде славенски и немачки подривачи непрестанце раздражују народ и нисмо ни једног тренутка сигурни, неће ли изазвати немире. Што је наш положај, наш углед, да и сама наша особа у опасности, то нетреба данас ни да се узме у обзир; ал' и земљи грози опасност и лако се може догодити, да стојимо на прагу крвавог грађанског рата. У пределу око Новог Сада и Карловаца већ је дошло до крвавог сукоба између мађарске војске и побуњених Раца, Храбовски је запалио гранатима Карловице, — коцка је бачена, излазак је у божијој руци....

Ми чинимо што можемо; али шта можемо израдити без оружја, биз новаца, а осим тог код нас са свих страна обасипљу прикорима, огорчености, оптужбама и проклињањем, што нисмо више урадили и што нисмо набавили оружја, новаца и силе — то тешко да може подићи нашу материјалну и моралну снагу, већ шта више пробуђује неповерење према нама и између појединих класа грађанских и још више онемогучава свако деловање. Радо би, бар неки од нас, напустили своје место другима, вештијима, снажнијима; — али наш потрес убрзао би још приближујућу се анархију, то пак неможемо на своју душу узети па ипак нерачунам рђаво, кад кажем, да влада неповерење и између нас, бар према једном. — Пријатељу, све је тамо доле један пакао. Видити, где приближује опасност домовини, стојати на челу догађаја без силе, без угледа, немоћи никоме и ништа поверити и осећати: да се наш живот, наша част на коцку меће по свој прилици безуспешно, па ипак немоћи наступити то место због отачбине и због најсветнијих дужности — то је мучно, ужасно мучно осећање.

Под таким осећањма морамо да обављамо свакидашње сухопарне послове управе, и да није тако озбиљно, назвао би смешним, што се забављам са правосуђем, плановима и законским нацртима, дочим ми душу непрестано распињу тешке бриге, како би се могле одклонити опасности, што грозе отачбини.

Веруј ми, одкад смо овде, после толико послова и бриге није ми ни један зрачак разведрио душу. Моје здравље није ништа друго, до посљедица грозничавог напрегнућа нерва, мање патим, јер телесне болове разгањају душевне бриге не због наше судбине већ због судбине отачбине, која нам је у аманет остављена на нашу душу, на нашу част; докле ћу то издржати — то Бог зна. За моје економске ствари побрини се, пријатељу, како знаш.“

НОВИ САД 19. марта. Познато ће бити, да је по законском чланку XXXIV од год. 1874 §. 9. угарски министар правде овлашћен, да изда наредбу о адвокатским књигама како да се уједно воде, да дотични адвокат може имати за своје послове полудоказ, који се попуњава заклетвом истог адвоката. Министар је издао ту наредбу под бр. 13204. год. 1875, али су по истој наредби адвокатске књиге тако заплетене, да је више адвокатски камара потужили се министарству, да се такове књиге не могу употребити. На основу тога издао је министар правде другу наредбу под бр. 3567. год. 1876. о вођењу адвокатски књига. По тој наредби ваља да се књиге простије воде, и нема у њима толико рубрика као по пређашњој наредби, и што је поглавито по тој другој наредби морају се књиге водити на *државном* (мађарском *језику*. Из овога се јасно види како се не практично манипулише у нашој држави, пошто тако набрзо ничу наредбе о тако простим стварима те на пречац укидају пређашње наредбе. Новом наредбом изјављује се, да се прва наредба ставља изван сваке снаге А по томе по себи следује, да адвокатске књиге удешене према првој наредби, не важе. Шта дакле адвокат да ради са својим књигама, које је удесио према тој наредби, и где му је од њих полудоказ. неузимајући на ум да је узалуд потрошио на те књиге до 20 ф. а можда и више. Даље шта ће радити онај адвокат коме још није у власти мађарски језик, да на њему може водити своје књиге. Онај закон, који допушта и пред судом свој матерњи језик употребити још није укинут па одкуд да се налаже адвокату, да у свом приватном послу мора мацарски језик употребљавати. Еле с овом новом наредбом нова је аномалија уведена и заиста мало ће се адвоката наћи који ће се хаснити овим управоилузорном благодети легислативним и министарским. Ово само као куриозум напомињемо.

— У данашњем броју „Заставе“ саобштавамо допис из бивше Шајкашке. Ми нисмо нашли за вредно, на даље обазирати се на дописе о тој ствари у „П. Лоју“, „Н. П. Журналу;“ но кад се на то из Шајкашке обазрело, и ми ћемо коју рећи. Кад се ђаво у кубури нађе у „плиткој води,“

чудо безазлени људи; шта више и усвајање пушака-иглењача г. 1847 било је више научни експеримент (опит); године 1848—49 пруска је војска под командом садањег Немачког цара при сукобу са неорганизованим четама устанка у Познањској и Баденској врло рђаво прошла. Цела слабост пруске војске пак била је свима очевидна када су 1859. покушавали да је мобилизују (покрећу), те се пруска војничка управа и свој својој немоћи показала. „Ми смо пропустили прилику“ писао је Бизмарк тада, „и не најмању чинију сочива!..“ И од љутине се разболе и легне у кревет.

„Не најмању чинију сочива“ — у Берлину би радо више још задобили; али се нису ни мало способни осећали за снажно делање и тако се задовољише „моралним освајањем“.

Обично се говори да су аустријски ђенерали били кратковиди и незналице, што су мислили да пруска војска није способна за бој, и да никако није боља од аустријске. То је било истина 1860—61 и до 1866 се то свуда у Јевропи веровало.

„Ове пруске победе беху догађај, рекао је Рухер у једној знаменитој седници законодавног тела, који је Аустрију, Француску, све војнике и цивилне људе изненадио; јер су у опште претпостављало, да ће Прусија своју смелост платити скупо платити морати. и да Аустрија мора победити....“

Краљевић-престолонасљедник непрестано се тужио на оскудну организацију војске, и чим је узде владалачке са свим у својим рукама имао, била му је најглавнија тежња да оснажи војску. Не за пола столећа, као што се обично тврди, него за *шест* година, од 1859—60 до 1866 извршена је пруска војничка организација настајавањем владаоца и његова три даровита саветника: Визмарка, Молткеа и Роона.

Када је Бизмарк отишао из Петрограда није он као ни кнез Горчаков био на чисто о томе, којим средствима ће извршити се промене, које они предлагаху; али обојица знадоше! да ће — када буде време дошло за ове промене — један на другог моћи рачунати. Тако остави Бизмарк Петроград.... Тринаст година доцније требао се вратити најсилнији човек у Јевропи не више да измоли благовољење Русије, него скоро као заштитник руске велесиле; цело друштво, за чијим благовољењем је он са свим великим и малим средствима обмањивања ишао, изаћи ће му на сусрет и славити га — а 1861 године није ни близу никоме на ум падало да прориче, шта ће после тринаест година бити!

Из петрограда иде пруски посланик у Париз и брзо постаје љубимац цара и француског двора — само једна особа увек га хладно прима, тврдећи: да се „ужасава од тога дивљака“; та једна особа, која има тако фини и здрав нагон, може да богме бити само женска. Она је троструко оштровидна, јер је жена мати и частољубива имеј је: *Јевђенија.*

Цар не мисли као ђенијална жена му. Он разлаже посланику: У Немачкој значи Аустрија прошлост а Прусија будућност — Прусија, којој ће Аустрија намењена виша улога....

„Њ. екселенција потпоручик“ није имала противу свију примедаба ништа да примети; тада га после двомесечног задржавања у Паризу позову на врх пруске владе; сви жале у Паризу одлазак тако љубави достојног и разборитог човека. Нофи „шеф“ владе пратта се брзо и полазећи речеј ош у Француском министарству спољњих послова:

„Либерализам (слободњаштво) је будалаштина, с којом је лако на крај изаћи; али револуција је снага и мора се знати њоме се послужити“.

Десет година доцније ће Бизмавк опет доћи да с Француским дипломатама преговоре води. Цела царска дипломација биће очишћена и саветовања неће више бити на „орсејевом (насипу у Паризу, него у незнатној кући „ри де прованс-а“ у Верзељу. С немачким канцеларом преговара старац, који је и у невољи леп и свагда занимљив. На столу стоје две винске флаше, које — служише у место *чирака.* У овој полутамној изби саветују се о миру оба државника у сред табора.

Али Бизмарк-Шенхаузен као да није вољан да говори о пословима. Он замоли Тјера, који никада непуши, да сме запалити, и палећи је приповеда, весело, неусиљено, раскалашно велике и мале пакости о целоме свету. После Седана, вељаше он, потражио је Наполеона III. у малој башти, камо се био склонио и цар је побледио, јер је у њега видео два пиштоља.

— Он је држао. да сам ја кадар учинити дело које би о рђавом укусу доказа давало, рече Немачки канцелар шалећи се.

Најпосле напомену Тјер, да је већ доцкан и да је он ради озбиљних ствари у Верзељ дошао, али Бизмарк непрестано и даље приповеда. Најпосле опет започне говорити о пословима и сад је Немачки опет државник неумолив као и пре

Тјер напомене, како му се пријатељ Горчаков наклоњен показао....

Немачки канцелар зазвони.

— Донесите ми руске хартије.

Донесе се што је захтевао.

— Ево, господине Тјере, читајте!

Тјер прелепи тридесет петроградских писама — и од ото доба није више говорио о благовољењу свога пријатеља кнеза Горчакова.

(Наставиће се.)

како неби човек, па ма он био „владин комесар“ у великој води. Како је вода поплавила четир залива у Шајкашкој, осим једнога чурушкога досад, то наравно неко томе мора бити крив; а крив богме не може бити ни „владин комесар“, ни управитељ дотичне грађевинске конзорције, који од летос управу, надзор, руковање са долмама и новцима имају у својим рукама, са подпуним искључењем обустављене обштинске задруге, и њени управни, надзорни мернички, заступнички органи, него томе морају бити криви: обштине, обштински мерник, а највише обштински правозаступник, из простог узрока, јер се зове: Милетић. Дописник горњи пештански листова вели, да се речени правозаступник више бавио са разпространењем свога политичног програма, него са утврђењем долма.

Од општинског правозаступника нико ни у дружевном кругу, а некамо ли у скупштинама задружним није чуо политични говора, ни приметио политични агитација. Да је тога било, давно би се тога доватили.

Но ко се више бавио с политиком, него жабаљски срезки начелник? Сву је радњу тако удешавао, како би правозаступнику обштинском поверење код обштина и задружни представника побио, и истиснуо га, и то из политични узрока. Скупштине су изненадно премештане у друго место; подмећани су незвани за чланове скупштине. Кад ништа није помогло, онда је маневрима које власти, које конзорцијонет заступника изазвано „комесарство“, рад је задруге и њени органа обустављен, и од то доба, од летос — пред избор зем. посланика — дође све у руке жабаљског начелника, као „комесара“ а уз њега је неки Сомбати као мерник са масним дневницима, који, као што уверавају није стручњак, ни изучен мерник.

Скупштина је пре обустављења свога закључила била да се подигне моторинска долма, за коју је — узгред буди речено — правозаступник са општинским мерником у колаудациони записник увео приговор: да није грађена према правом „фикс-пункту“, но нашто се није обазрело; скупштина је закључила и „банкетирање“ тителске долме на ушћу Тисе — па је ли то изведено? Од летос до сад било је доста времена радити. У јануару месецу дао је правозаступник преко неких обштина тражити од министра комуникације: да се представништво задруге поврати или обнови, јер се и на вишем месту увидило и признало, да је поред комесарства могло остати суделовање задружни органа, као што и на другим местима, где се комесарство поставило, није за то обустављен сав задружни рад.

Ову представку је, као што чујемо, чуружки кпез метуо под кључ — зашто, и чијим упутством? Од горе је међутим — можда на представку друге обштине — наређено, да се „комесар“ послужи суделовањем и контролом представништва обштина — је ли то учињено, наиме у време, кад је вода долазила, и кад је опасност за вратом била? Колико нам је познато није! Сам је „комесар“ постављао надзорнике, сам је позивао мернике, са обилажењем обштинског мерника.

У IV. и VI. (тителском и кајском) заливу управљао је и наређивао заступник конзорције. Овај је и поред комесарства могао суделовати, а обштине не. Он је и лиферовао трску, фашине, џакове, наимао раденике, кола и т. д.

У „Н. П. Ж. каже се дословно: „да је један део становништва према наредбама комесаровим био равнодушан, или упоран; кад су таласи већ угрожавали кајску долму, није се ни један човек у месту ни молбама ни заповестима покренути дао на обрану долме. Тек кад је долма пробијена онда су дошли илоги Кајани, да као оно пирати (разбојници) несретним бегунцима пограбе и последње остатке имања.“ Зар се овако у странe листове пише, или писати даје о шајкашком становништву? Ми смо напротив извештени, да је једног дана од комесара постављени надзорник у Чуругу 200—300 људи на долму наредио, а кад су људи изишли, цео дан не нађоше ни надзорника, ни кога, који би наредио, шта и чим да раде, те се морадоше пред ноћ напразно натраг вратити. Зове ли се то упорност, или — с чије је стране равнодушност?

У допису се преузноси „садањи владин комесар Николић“ који је у свом срезу развио енергију, и „Лојдов“ дописник као прстом указује на срез другога — Тителског начелника у ком су сва три залива поплављена. Као да би то било кривицом овога начелника. По жабаљски је начелни комесар оба среза; конзорције „управитељ командирао је у Тителском срезу, и тителски начелник био је дан-но на ногу; на послетку и у Николићевом срезу поплављено је и једва се још први залив држи, и то данонећним трудом становника сами.

Дописник жалећи се, како су на Николићеву молбу и заповест људи били „равнодушни“ или „упорни“, замера што се обштински правозаступник бавио на сабору, а није дошао да људе побуђује на рад. Дописник заборавља шта је пре писао о „оставци“ правозаступника, но да све овај није пресгао бити правозаступник у јануару, кад о води ни помена било није, опет од куд да је дужност правозаступника радити на обрани долма, и то онда, кад је опасност од воде на све стране била, и кад је свакоме место било на своме огњишту? Дописник пак превиђа, да самом комесару лошу сведочбу издаје, кад каже, да се на његову молбу и заповест нико осврнуо није.

Но види се, где жуди дописника и патрона му. Милетић ће, вели, сад без сумње интерпеловати па сабору због проваљени долма, и баци ће кривицу на комесарство, и т. д. Неће због тога ни на кога бацити кривицу, јер и ако је комесарство зајиста могло и требало од летос, јесенас, већу енергију развити, и само суделовање представништва обштина у помоћ узети; ипак где је така поплава, као што је овогодишња на све стране била, и веће долме пробијала, неможе се ни провала у Шајкашкој ником у кривицу уписивати. Али би се могло питати: зашто није употребљено суделовање и контрола обштина? Моћи ће се питати за трошкове и рачуне, које обштине не ће бити дужне овако на сумца, без испита и доказа намиривати. У томе погледу има и „комесарству“ границе, и падати се, да ће и оно само тражити, да се „задруга за одржање долме“ ма и у обновљеном виду поврати, да осим саветовања о будућности, такође и рачуне о ванредној обрани долма прегледи, и да се постара за извор и разрез средстава. Боље би било на томе радити, него и у долманским стварима „политику“ терати.

— У прошлом броју под рубриком: „Преглед новина“ изишла је примедба од стране уредништва на неке назоре „П. Наплова“, којој онде нема места с тога, што је сам навод из реченог листа морао због простора изостати, и који ће тек у идућем броју моћи и изићи.

— У уторак представљала се у народном позоришту шаљива француска игра „Муж на селу.“ коју је написао Бајер и Жил де Вениљ, У четвртак ће се представљати први пут карактерна црта „Стари каплар“ од Карла Жујина и Рајнхарда.

ТЕЛЕГРАМИ „ЗАСТАВИ.“

Костајница 24. марта. Кореспондент Поповић Липовац агитатор устанка као противник Угарске протеран.

Костајница 24. марта. Отјераше кореспонденте руске „Голоса“ „Руска Мира“ ради агитататорства у корист устанка. Време је да благовести донесу Милошеве цвети.

НОВИЈЕ.

Из Цариграда „Хуру“ пишу: „Султанов гњев против западних сила непрестано расте. У посљедној аудијенцији, коју је дао ђенералу Игњатијеву, рекао му је: „Ја имам само једног правог пријатеља — цара руског.“

По вестима *„Таглату“* пуцали су усташи на аустријске конзуле Врчевића и Лазаревића; усташи су се доцније извињавали тиме; да је то било из превиђења. Конзули су одпутовали преко Херцег-Новог у Грахово у мисији примирја.

Из *Дубровника* се јавља, да су усташи без обзира на уговарање примирја напали на Уни 600 Турака и велики плен задобили. С обеју страна пало је млого мртвих.

Из *Цариграда* јављају, да Турска влада неће да повуче своју војску са Српске границе у пркос опомнама од стране велесила.

Из *Београда* јављају, да је влада закључила, да изашље своју војску на Српску границу, јер је многа турска војска на Нишу концентрована. Прво пошиљање у иноземству наученог оружја приспело је већ овамо.

Из *Цариграда* јављају „Новој сл. Преси“, да је Родић добио налог од спољашњег звања, да уговара примирје, на које је Турска влада управила молбу, да се Родић делегира као преговорач. У Цариграду су веома задовољни с досадањим успехом. Аустрија је узела на себе гаранцију, да ће се од Турске извести реформски предлози Андрашијеви. — По вестима, што стижу, турске финансије веома жалосно стоје. Потраживања, која је султан у последње време управио на јавност имају се свести на заосталу цивилисту, због чега је узапћен новац, што је на државне цели опредељен био, и употребиће се у хатар домаће касе Султанове.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Како с крајем овога месеца млогим предплатницима овога листа истиче рок предплате, и друга четврт предплате настаје, то позивамо, и уљудно умољавамо поштоване сународнике, и пријатеље овога листа, да предплату своју обновити, а нови у круг предплатника ступити изволе.

По одлучном решењу одбора „задруге за српску народну штампарију,“ као накладнице „Заставе,“ неће се моћи лист без **готове** предплате слати, зато умољавамо поштоване предплатнике, да предплату за **времена** послати изволе, како би се лист **без прекидања** разашиљати могао.

Наручбине без новаца неће се моћи уважити.

Ради одржања реда и непрекидности у разаслању „Заставе“ умољавају се уљудно садањи и будући предплатници „Заставе“ да се са слањем предплате изволе пожурити тако, **да ова на време, до краја марта по нашем календару на адресу „администст. Заставе“ стигне.**

Предплата, огласи као и наплате зато нека се изволе упутити (адресовати) на **„администрацију Заставе“**, рекламације изостали бројева пак на **„експедицију** Заставе“, а **само дописи**, и остало, што се односи на уређење листа, нека се изволи слати „редакцији, или ти **уредништву** Заставе.“

„Застава“ ће излазити редовно **три пут** на недељу на целом табаку, а ванредно по потреби догађаја и **четврти пут** на полутабаку. Ако број претплатника накладу листа у стање постави, да се лист и четврти пут **редовно** издавати може, то ће нама најмилије бити, и с те стране **свога већег труда** нећемо пожалити.

Цена је предплати:

I. За ову монархију и Црну Гору:		
на једну четврт	3	фор.
„ по године	6	„
до краја ове године	9	„
Прима се и месечна предплата	1	„
II. За Немачку, Швајцарску и Романију	15	фор
III. За Русију, Италију и Турску	19½	ф.
IV. За Француску и Америку	20½	ф.

У Н. Саду 16. Марта 1876.

Уредништво и наклада „Заставе.“

Због празника „Благовести у четвртак, неће изићи лист од петка.

ПОЗИВ
у ванредну главну скупштину
„МАТИЦЕ СРПСКЕ.“

Високо кр. уг. министарство просвете и црквених послова у Будим-Пешти отписом својим под бр. 30.301 од прошле године, одговарајући на представку главне скупштине матичине од прошле године, наредило је, да „Матица Српска“ има преместити своје седиште из Новога Сада у Будим-Пешту. ако жели и даље руковати текелијином закладом, а ако и после зрелијег расуђења мисли као књижевно друштво и даље остати у Новом Саду, то да учини припремне наредбе, да би могла целу текелијину закладу што пре предати у основном писму на ту цел означеном представништву пештанске српске црквене општине.

Уједно је исто високо министрство наредило, да се ради тога сазове ванредна главна скупштина и да му се одлука скупштинска у том предмету што пре поднесе.

Према тој наредби министарској, а по одлуци управнога одбора, позивају се сви чланови матичини на ванредну главну скупштину, која ће бити на благовести 25. марта (6. апр.) о. г. у 9 сати пре подне.

Из седнице управнога одбора „Матице Србске“ у Новоме Саду 5. (17.) јануара 1876

Председник „Матице Српске“:
Стеван Брановачки с. р.

А. Хаџић с. р.
секретар.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

БУДИМ-ПЕШТА 3 априла време: јуче красно, данас у јутру на кишу, после лепо. Термометар + 14°, барометар 762.3 милимет. стање воде расте полагано.

Трговина с храном. На сермине продало се 1400 мет. цен. бечке зоби пролетње 9 ф. 10½, 1400 мет. цен. по 9 ф. 19 и 1400 мет. цен. мај — јуни по 9 ф. 48. н.

СИСАК 2. априла. (Шипуш и друг.) Пшеница због слабог довоза слабо се тражила, данас су цене: бечајска фина роба 11 ф. 40—60 н. Панчевачка 10 ф. 20 н. а босанска 8 ф. м. ц.

Кукуруз се слабо тражио. Цена босанском 2 ф. 50—55 н м. ц. — Јечаи као и досад 8 ф. 60 н. м. ц. — Зоб без промене, лепа роба 8 ф. 30—40 н. босанска обична транзито 7 ф. 50 н. м. ц.

РЕД ПЛОВИДБЕ
путнички пароброда из Новога Сада, од 8 марта 1876 почемши.

У *Земун*: уторником и петком после пола 11 сати пре подне.

У *Земун, Београд и Оршову*: средом и суботом после пола 11 сати пре подне.

У *Пешту* понедељником, средом, петком и суботом после пола 11 сати пре подне.

У Новом Саду 8 марта 1876.

Оправништво
I. ц. кр. повл. паробродског друштва.

Курз бечке берзе 24. марта (5. априла)

5% металици	67 05
5% народног зајма	70.20
Државни зајам од 1860 г.	109.80
Акције банчине	877
Кредитне акције	153.10
Лондон	117.45
Егарске разтеретнице	75·—
Темишварске разтеретнице	75.—
Ердељске разтеретнице	54.75
Хрватско-славонске разтеретнице	—
Сребро	102.40
Ц. кр. дукати	5.50½
Наполеондори	9.35
	57.50

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Услед поднешене оставке досадањег техн. деловође у „српској народној задружној штампарији“ у Новоме Саду расписује се стечај на поменуто упражњено место. А пошто се осим тога и место економског деловође у истој штампарији попунити има, то се и на ово место такођер стечај отвара.

Са местом техничког деловође (фактора) скопчана је годишња плата од 1200 ф. а. вр. а са местом економског деловође (администратора) годишња плата од 800 ф. а. вр.

Од техничког деловође захтева се потпуно познавање и разумевање штампарске радње, с тога ће они, који су били на челу којегод штампарске радње, имати првенство. Од економског деловође захтева се вештина у књиговодству. Осим тога биће исти дужан, да положи кауцију у своти од половине своје плате. Од обојице пак захтева се знање српског језика, који је деловодни језик у штампарији.

Они, који би једно од ових места потраживати хтели, имају своје молбе и понуде у року од три недеље дана, рачунајући од онога дана, кад се овај оглас први пут у листу обнародује, на одбор „срп. нар. задружне штампарије“ у Нови Сад управити.

Изабрани моћи ће одмах на своје место ступити.

Из седнице одбора „срп. нар. задружне штампарије“ у Н. Саду, држане 23 марта (4 априла.)

Миша Димитријевић
председник

НАТЕЧАЈ.

На оној пучкој школи у Беркасову расписује се овим место учитеља и црквеног певца источно православне вероисповести до конца т. м. (по нов).

С тим местом скопчана је годишња плата од 400 фор. 6 фати дрва, стан добар у нарави и башта.

Натјецатељи имају своје молбенице с доказима доба, учитељског способљења, безприкорног понашања и дојакошњег службовања поднети подписаноме кр. надзорништву до горе реченога рока.

У Буковару, 2 априла (по нов.) 1876.

КР. НАДЗОРНИШТВО
за пучке школе жупаније сремске.

1—3

НАТЕЧАЈ.

На темељу закључка држане седнице обћинског вјећа на ⅔ о. г расписује се натечај за упражњено место биљежника код Митровачке обћине, с' којим је местом с' копчана плата 800 фор. а. в. и стан у нарави или у имо таковог 200 фор. а. вр, год.

Нитјецатељи имају своје добро инструиране молбенице до 1. Маја о. г. овом обћинском уреду поднети.

Предност имаће су само оне особе које сведоџбама докажу да су раздељак виши наука добрим успехом учвили, — и ако биљежнички испит положили нису имаду таковим положити.

Митровица 27. Марта 876.

ОБЋИНСКИ УРЕД.
Вр. Марков.

2—3

ОГЛАС.

Код старобановачке општине налази се једно звоно разбијено „тежине“ преко 560 килограма. Црквена општина закључила је трећи дан ускрса 6 (18) априла т. г. позвати в сите звоноливце, у след погодбе што ће углавити, а и зато, да ово звоно удеси са гласоа према остали звона, да неби после при звоњењу биле Dis Harmonija.

Стари Бановци 16 марта 1876.

Ж. БУТА
перовођа

Т. ГУГЛЕТ
подпредседник.

2—3

ЈАВНА РЕЧ!

Част ми је пошт. госп. лекаре и публику на моје најновије ц. кр. привил. подпасаче од укваре пажљивим учинити, који се у целој царевини само код мене могу добити. Надајући се да ће свако тај важан напредак достојно оценити хтети уздам се у снажну потпору обећавајући да ћу се и одсада и досада неуморно око што већег усавршења те хирургичне справе трудити. Цене су умерене, а сиротиња која баш никако није у стању трошак поднети а пати од болести добиће од мене безплате помоћи. **Фине рукавице само 1 фор. 10 новч.**

У Новом Саду 31. јануара 1876.

АУГУСТ ЦИГЛЕР,
у лебарској улици, власник ц. кр. повластице; као и двеју златних колајни за упрепређење хирургичних инструмената.

1—4

ШЕШИРЏИЈСКА ТРГОВИНА

А. ЈЕКИЋА И МАРКУША

У НОВОМ САДУ, ДО АПОТЕКЕ КОД „СВЕТОГ ДУХА“,

препоручује поштов. публици своје стовариште снабдевено са мушким шеширима сваке врсте у највећем избору, и то како за господу **грађанског** тако и **свештеничког** сталежа по најумеренију цену, и умољавају за многобројну посету.

1—3 А. ЈЕКИЋ И МАРКУШ.

ДОБРИ ДРВА

Јављам пошт. публици да сам дрво дао изнети на каналски дам на страни Дунава како се свако са добрим и сувим дрветом снабдети може. Цена је: Буковини прве класе 13 ф. 40 н. друге класе 14 ф. 40 н.

1—3

С поштовањем
Лаза Вуков.

Дајем својим поштованим П. Н. муштеријама на знање, да сам донео

ИЗ БЕЧА ЛЕПИХ и ДОБРИХ

ПРОЛЕТЊИХ И ЛЕТЊИХ
ХАЉИНА ЗА ЉУДЕ И ДЕЦУ

по најновијем фазону, те их продајем по тако малену цену, да се свако дивити мора. У мене се могу добити:

Иберцихери	од ф.	8 до ф. 25.
Хаљине за људе	„ „	5 до ф. 30.
„ „ **дечаке**	„	3 до ф. 15.
„ „ **децу**	од „	2 до ф. 8.

Бернхард Фишер.

Станује на ћошку главне пијаце и футошког сокака.

1—

Мануфактурна и помодна трговина
Г. ГЕОРГИЈЕВИЋА
код златне диње у Новом Саду
потребује једног од млађих спомоћника, који су вични мађарском језику имају првенство. 3—3

Власник и одговорни уредник др. Св. Милетић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.